

*Мохончук Богдан Сергійович
НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого»,
факультет підготовки кадрів
для Міністерства юстиції України,
студент, 4 курс, 16 група*

ЩОДО ПИТАННЯ ПІДСТАВ ПРОВЕДЕННЯ ПОВТОРНИХ ВИБОРІВ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ

Існування такого політичного режиму, як представницька демократія, невід'ємно пов'язано з інститутом виборів. І визначальним фактором для встановлення легітимної державної влади буде виступати чистота та прозорість його реалізації. В свою чергу неналежне виготовлення бюлетенів, порушення процесу підрахунку голосів, невнесення виборців до реєстру та вчинення інших правопорушень можуть призвести до значного спотворення результатів виборів. За таких умов виникає необхідність проведення повторних виборів.

Новий Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2011 р. (далі Закон 2011 року) визначає більш розширений перелік видів виборів, порівняно з його попередньою версією. В основному це зумовлено зміною виборчої системи. Тому, внаслідок схожості виборчих систем, більш доцільним є зіставлення вказаних положень з Законом України «Про вибори народних депутатів України» від 24.09.1997 р. (далі Закон 1997 року). Так, Закон 2011 року у статті 16 встановлює, що вибори депутатів можуть бути черговими, позачерговими, повторними та проміжними. Не враховуючи формальних відмінностей, проаналізувавши положення статей 2, 48, 49, 50, 51, можна стверджувати, що цей список є аналогічним передбаченому в Законі 1997 року. І хоча можливість проведення повторних виборів передбачена обома Законами, підстави їх проведення значно різняться.

Обидва закони визначають по дві підстави проведення повторних виборів. Спільною підставою для обох нормативно-правових актів є визнання виборів такими, що не відбулися. В свою чергу, відповідно до ч. 7 ст. 43 Закону 1997 року вибори визнаються такими, що не відбулися, у зв'язку з вибуттям усіх зареєстрованих у виборчому окрузі кандидатів. Безпосередньо таким, що вибув, згідно ч. 4 ст. 24 оголошується кандидат у разі його смерті. В інших випадках ст. 24, яка іменується «вибуття кандидата в депутати з балотування», говорить про підстави та особливості зняття кандидата з реєстрації, хоча саме «вибуттям» називає лише його смерть. Як бачимо, застосування такої термінології породжувало певні неясності, тому законодавець пішов вірним шляхом, коли виключив дане положення. Натомість у ст. 62 Закону 2011 року, він зазначив: «вибори вважаються такими, що не відбулися, у разі коли в одномандатному окрузі після закінчення строку реєстрації кандидатів не зареєстровано жодного кандидата, або якщо у виборах брав участь один кандидат і за нього віддали голоси менше половини виборців, що взяли участь у голосуванні». Нам вбачаються позитивними такі зміни внаслідок усунення термінологічного навантаження та створення умов для встановлення легітимного представника одномандатного виборчого округу.

Другою підставою в Законі 2011 року визнається не набуття особою, після її обрання, депутатського мандата у порядку, встановленому цим Законом. Закріплення такої норми не може викликати особливих нарікань, а самі підстави не набуття мандата зазначені у ст. 101 Закону 2011 року (це може бути не подання заяви про звільнення з посади, несумісної з депутатським мандатом чи подання заяви про відмову від депутатського мандату). В Законі 1997 року така норма відсутня.

В свою чергу Закон 1997 року до підстав проведення повторних виборів відносить визнання виборів недійсними. І хоча у Законі 2011 року передбачена можливість визнання виборів недійсними (щоправда лише в рамках виборчої дільниці), все ж це не є умовою проведення повторних виборів, що на нашу думку може створити деякі проблеми на практиці.

Законом 1997 року передбачалась можливість визнання недійсними виборів в рамках як одномандатного, так і багатомандатного виборчого округу. Відповідне рішення мало прийматись Центральною Виборчою Комісією (далі ЦВК) за поданням заяви кандидатом у депутати, політичною партією, виборчим блоком партій або їх уповноваженими особами, а також органами прокуратури. В той же час нині діючий Закон 2011 року регулює питання недійсності виборів

зовсім по-іншому. Зокрема в статті 92 вказується про можливість визнання дільничною виборчою комісією голосування на виборчій дільниці недійсним лише за наявності таких 3 обставин: виявлення фактів незаконного голосування у кількості, що перевищує 10% кількість виборців; знищення або пошкодження виборчої скриньки, що унеможливило встановлення змісту виборчих бюлетенів, кількість яких перевищує на 20% кількість виборців; виявлення у виборчих скриньках бюлетенів, кількість яких перевищує на 10% кількість виборців. На нашу думку, орган, компетентний приймати рішення про визнання виборів недійсними, не повинен прив'язуватись до будь-яких кількісних показників. Необхідно індивідуально встановлювати - чи не було спотворено волевиявлення громадян в такій мірі, де це може вплинути на результат виборів (що можливо й при менших кількісних показниках правопорушень). Така позиція підтримана й експертами Венеціанської комісії (п. 14 ч. 3 висновку щодо проекту Виборчого кодексу Верховної ради України, прийнятого Радою демократичних виборів на 35-му засіданні та Венеціанською Комісією на її 85 пленарній сесії).

В свою чергу аналіз п. 11, 12 ст. 95, п. 11, 12 ст. 96, п. 13 ст. 98 Закону 2011 року дозволяє зробити висновок, що підсумки голосування, як в загальнодержавному, так і в одномандатних округах повинні бути встановлені незалежно від кількості дільниць, на яких голосування було визнано недійсним. Тобто визнання голосування недійсним допускається лише в рамках виборчої дільниці. Нам здаються такі положення не ефективними. Адже кількість дільниць, де голосування визнані недійсними, може бути доволі значною. Крім того, можливі й інші обставини, які значним чином вплинуть на результат виборів (виключення окремих кандидатів та партій з бюлетенів або громадян зі списку виборців, підрахунок голосів не в тих місцях, які були для цього визначені та ін.). За таких умов неможливе встановлення легітимної влади.

Тому вбачається доцільним закріплення можливості визнання виборів недійсними в рамках загальнодержавного та одномандатних округів. Крім того, ми не знаходимо необхідності встановлення конкретних підстав для цього (хоча їх відкритий ілюстративний перелік допускаємо). Подібні положення рекомендовані Кодексом належної практики у виборчих справах (а саме в п. 101) та застосовуються розвинутими країнами світу. Зокрема у Польщі Верховний суд наділений повноваженням визнання виборів недійсними на основі протоколів про результати виборів та узагальнюючого висновку щодо скарг, які можуть подаватись будь-ким із виборців. Також на підставі повного чи часткового визнання виборів недійсними, повторно проводяться вибори в Німеччині. У Великобританії подібні питання розглядаються Судом по справах виборів, який складається з двох суддів Високого суду (останній раз суд приймав рішення про визнання виборів недійсними в 1923 році).

Науковий керівник: д.ю.н., професор, член-кореспондент НАПрН України, завідувач кафедри конституційного права України НУ «ЮАУ імені Ярослава Мудрого» Барабаш Ю.Г.